

■ KAKO SEM POSTAL LJUBLJANČAN

TUDI IMENA NASELIJ SMO SPREMINJALI!

ROTAR JOŽE
dipl.inž.geod.

Republiška geodetska uprava
Ljubljana, Kristanova 1

O ŠTEVILU IN POMENU ZEMLJEPISNIH IMEN

Zemljepisna imena vseh vrst niso pomembna samo za orientacijo v prostoru, temveč imajo tudi narodnostni, zgodovinski, kulturni in jezikovni pomen.

V splošni rabi nimajo vse vrste zemljepisnih imen enakega pomena in rabe. Najpomembnejša in največ v rabi so imena naselij. Uporabljamo jih v javni upravi in prometu vseh vrst. V pisavi zemljepisnih imen je potrebna stalnost in enotnost zapisa. To velja posebno za imena naselij, za katera velja uradno ime, zapisano pri upravni oblasti. Imenovanje, preimenovanje, združevanje in odprava naselij naj bi se urejalo na pobudo občanov (7. člen Zakon o imenovanju in evidentiranju naselij, ulic in stavb Ur.l. SRS čl.5/80). Žal pa v preteklosti spremembe in preimenovanje naselij niso bila izvršena na pobudo občanov, temveč marsikdaj na ukaz politične oblasti.

Število zemljepisnih imen je odvisno od razgibanosti in različnosti zemljišča in jezikovnega bogastva naroda. Po oceni, napravljeni na osnovi zapisa imen na temeljnih topografskih načrtih v merilu 1:5000, je v Sloveniji okoli 200 000 zemljepisnih imen ali približno 9-10 imen na 1 km².

Ocena je verjetna, ker imajo podobno število imen tudi v Avstriji in Švici, kjer pa so podatki precej bolj urejeni in točni.

Po podatkih urednika Krajevnega leksikona Slovenije, R. Savnik (Delo 9. 10. 1980 ob izidu četrte knjige KL) je v leksikonu obravnavano 6094 naselij, 8661 zaselkov, 4200 vod. Podatki za imena vrhov, pokrajin in ostala imena pa niso navedena.

V imeniku naselij (Imenik naselij - izdal Uradni list LRS 1955) je podatek o 6026 naseljih, v Krajevem leksikonu LRS (Krajevni leksikon LRS, 1954) pa zasledimo

6167 naselij in 2856 zaselkov.

Po zadnjih podatkih Zavoda SRS za statistiko (julij 1989) pa je v Sloveniji 5944 naselij, podatkov o zaselkih pa zavod ne vodi več.

Ob tem je potrebno pripomniti, da so se definicije o naseljih večkrat menjale. Sedanja definicija je: Naselje je strnjena ali nestrnjena skupnost stavb, ki sestavljajo naseljeno zemljepisno enoto, ki ima skupno ime, lasten sistem oštevilčenja stavb ter določeno območje, ki ga tvori eden ali več statističnih okolišev.

Zemljepisna imena so in so bila podvržena različnim spremembam. Največje spremembe pa so pri imenih naselij. Zaradi širitve večjih naselij smo nekatera naselja ukinili oziroma priključili večjim. Spet druga pa smo iz različnih vzrokov preimenovali.

UKINJANJE IMEN NASELIJ

Pri ukinjanju naselij imamo več primerov. Nekaj primerov je bilo, ko so bila naselja med zadnjo vojno uničena in nič več obnovljena ali pa so bila izseljena. Največ takih primerov je bilo v Beli krajini, na Dolenjskem in območju Kočevja.

Žal se podoben proces v nekaterih manj razvitih območjih Slovenije nadaljuje. V nekaterih naseljih živi manj kot 10, ponavadi ostarelih prebivalcev, tako da bodo nekatera naselja kmalu ukinjena.

Veliko več je bilo primerov, ko so se naselja ukinila zato, ker so bila priključena večjim naseljem. Že v imeniku naselij iz leta 1955 so naštetih naslednji podatki: 244 naselij je bilo na novo razglašeni; 24 novih naselij je nastalo z združitvijo več dosedanjih naselij; 279 naselij je prenehalo zaradi združitve z drugimi naselji - in še: opuščeno je navajanje 71 naselij, ki so bila v dosedanjih zakonih napačno navedena ali pa so nenaseljena.

Tudi proces ukinjanja naselij zaradi priključitve k večjim krajem se še vedno ni ustavil. K 'veliki' Ljubljani je bilo od leta 1974 pa do danes priključeno 46 naselij, katerih imena so bila seveda ukinjena.

Upamo, da se nekontrolirano in marsikdaj nepotrebno ukinjanje naselij ne bo več nadaljevalo in da se ne bo izpolnila vizija slovenskega pisatelja Pavla Zidarja, ki je v knjigi 'Okupacija Javornika' zapisal tole: "Danes tega kraja ni več.

(In dalje:) Podobnih krajev, ki so bili in, ki jih na Slovenskem ni več, je kakor členov stare zarjavele verige. Recimo Šiška ali Šentvid, pa vsi kraji gor do Medvod; saj ti so danes že Ljubljana. Kaj bi zdaj brskali po velikem želodcu mesta, ki se je razpljusnilo kakor veliko jezero in pogoltnilo Šiško Valentina Vodnika, kakor kamen, in še stari lepi Šentvid.

Imena teh zaselkov bode samo še v zavestih naših starih staršev, pa v zavesti zgodovinarjev, sem in tja jih še upoštevajo nekateri vozni redi, mi pa, boste morda zavpili, ki v Politikinem zabavniku objavljamo že svoje ženitne ponudbe, smo se teh davnin naveličali in jih kratko in strnjeno imenujemo preprosto Ljubljana, pa čeprav so na njenem dnu potopljeni Šentvid z Brezovico in Crnučami vred.

Če bo šlo tako naprej, in na ta način, bo v Sloveniji samo še nekaj večjih mest, v le-teh bodo vsi manjši kraji izginili in jih bo negovala, če jih bo, samo še zgodovina za naš spomin, za vozne rede, mogoče jih bo obudilo še kako staro, šepavo pisateljevo pero, ki se ukvarja z malenkostmi, kakor recimo zdaj na primer jaz.

Mogoče bodo na Slovenskem v tretjem tisočletju, ki naglo vstopa k nam skozi naše kosti in kožo, tile veliki kraji oziroma mesta: prvo med prvimi bo kajpada Ljubljana, ki bo segala do Rateč na severozapadu in Trebnjega na jugovzhodu; Koper bo požrla Nova Gorica ali pa obratno, Koper Novo Gorico tja do Vršica, Tolmin, ki je kar velik kraj, bo izbrisan, boj zanj bo potekal med Ljubljano in Koprom oziroma Novo Gorico; Maribor bo zbasal vase Mursko Soboto, Lendavo, Slovenj Gradec in še Pohorje, ki bo v tretjem tisočletju mestni park; Celje bo po nekakšnem čudežu ostalo Celje, vendar bo to le otoček, kakor je sedajle otok sredi Blejskega jezera; sredi te pogoltnosti mest Celje ne bo dobilo niti trojanskega klanca kot lastnino; Novo mesto bo pospravilo Črnomelj; Kočevje, Litija, Krška na vzhodu; Kum pa bo najvišja gora občine Novo mesto. Samo štiri do pet velikih mestnih jeder bo v naslednjem tisočletju predstavljalo Slovenijo in le redki se bodo poslej spominjali svojih rodnih krajev tako, kakor se jaz zdajle svojega Slovenskega Javornika; to bodo počeli vedno isti ljudje tudi v tisočletju, ki nas loči od njega komaj petnajst pomladi: pisatelji, zgodovinarji, šoferji in vseh vrst sprevodniki." (konec citata)

Res je, da se velika naselja - mesta širijo. Meje med bivšimi samostojnimi naselji so marsikje že izbrisane in nevidne. Pa vendar so bile odločitve o ukinjanju in brisanju imen preveč uradniške, birokratske. Veliko imen naselij, znanih iz naše kulturne dediščine, je izginilo. Ali res ni bilo druge možnosti? Ali bodo ostala le v spominu nekaterih ljudi, ki jih navaja pisatelj P. Zidar? Na zemljevide jih bodo vpisovali le še vestni kartografi in geodeti.

Togi birokrati se niso zavedali, kakšno škodo so z ukinjanjem naredili. Nekateri prebivalci "bivših" naselij so že dvignili glas (Solkanci). Ali bomo morali ponovno pisati zgodovino? Morda celo spreminjati in prepesniti nekatere pesmi, kot je O. Župančiča 'Kovaška', kjer poje tudi takole: "... zidarji iz Renč, mizarji šentviški, Solkanci, drvarji po šumah, šoto vozeči lžanci, ..."

Solkan je bil ukinjen in priključen Novi Gorici 30. 1. 1953 (Ur. l. SRS 2/53), Šentvid pa - in priključen Ljubljani - 8. 1. 1975 (Ur. l. SRS 39/74). Kdaj pa bo ukinjen Ig?

Resnici na ljubo je treba povedati, da se ta proces ni začel šele po drugi svetovni vojni. Tudi preje je mesto "žrlo" mala naselja. Pa vendar bi bilo potrebno najti način ohranitve vsaj nekaterih imen. Možnosti so - kot ime krajevne skupnosti ali kot mestne četrti itd.

Ohranitve starih imen na območju mesta - večjega naselja ni pomembna samo s kulturno-zgodovinskega stališča, temveč tudi za boljšo orientacijo.

SPREMINJANJE IMEN NASELIJ

Če je ukinjanje oziroma priključevanje naselij naraven in v večini primerov opravičljiv in logičen proces, pa je spreminjanje imen nerazumljivo in v večini primerov nepotrebno dejanje. Najlepše je to opisal pisatelj Zidar v že omenjeni knjigi "Okupacija Javornika". Takole pravi: "Takole narahlo se mi je ves čas blago dozdevalo, da se z našimi vasicami, pa tudi večjimi kraji, trgi, mesteci, ki so imeli spredaj "sveti", nekaj godi.

Nenadoma je od Svete Lucije pri Portorožu ostala samo še Lucija. Sveti Križ nad Mariborom je postal istega leta Gaj, in še eno Sveto Lucijo ob sotočju Idrijce in Soče so pospravili nočni jedci kot žrtev se poslej imenuje Most na Soči; izginjati so začele Svete Trojice, kar po vrsti vse Svete Marjete, Svete Marije raznih vrst, Sveti Janezi, Sveto spodnjo Kungoto in Sveto zgornjo Kungoto so skrajšali za "sveto" in dobili smo samo Zgornjo Kungoto. Sveti Roki in Sveti Štefani so bili čez noč ukinjeni. Prav nihče nas ni vprašal, če si tega želimo; kraji, ki so se dolga stoletja tako imenovali, kakor so se, so čez noč izgubili svojo osebnost in prejeli drugo. To se je dogajalo iznenada: cestarji so s tovornjaki pripeljali tablo z novim imenom, jo ukopali na mejo med krajema, morda so na prekrstitev povabili ožji krog neprizadetih, za katere so prekrščevalci vedeli, da se bodo z novim poimenovanjem strinjali in da ne bodo preveč glasno ugovarjali. Samo tem so morda zaupali, da je vsem "svetim" odzvonilo.

Prečen so ti kraji postali "sveti", so se najbrž drugače imenovali, mogoče so bili Sivi potoki, Zajčji vrhovi ali Jelenovi ruki, kasneje pa so tudi ti s svojimi značilnostmi utihnili in se spremenili v šemaste Svete Marjete in kar je še teh preblaženih osebnosti. Vse to je morda čista resnica, toda tako ne pokristjaniš nikogar, pa najsi se imenujejo kraji po samem prvaku, svetem Petru; ime kraja še nikoli ni naredilo človeka boljšega ne naprednega; ime ga le usmerja od vsepovsod k sebi, mu tli v srcu kot lučka in mu daje tla, dokler živi. Če to ne bi bilo res, potem ne bi bilo ne krajevnih ne drugih imen, nič takega, kar je simbol. V simbole teh besed se vračamo in iz njih prihajamo. V imenu kraja je zastrto bistvo, ki ima za vsakega globok pomen.

To sem naslutil, kakor sem že omenil, ko so tako rekoč čez noč pojedli vse "svete", in globok pomen zamenjali z novim, ki je enim odvzel lučko življenja, kakor da bi jim v temni kleri upihnil svečo. Drugim pa jo je kajpak prižgal, toda prekinitev je bila za ene boleča in nepozabna - pa tudi nepotrebna. (konec citata)

Kot pri vsaki stvari, je bilo v primeru preimenovanja nekaj koristnih ukrepov. Predvsem so se poenostavili nekateri zapisi - npr. Sv. Rupert v Šentrupert, ali Št. Vid v Šentvid itd. Tudi opustitev "sv." in "št." pri nekaterih te vrste krajevnih imenih morda ni preveč huda kot npr. Sv. Ambrož

v Ambrož pod Krvavcem, Sv. Andrej nad Zmincem, Sv. Miklavž v Miklavž na Oravskem polju. Vsaj identiteta teh krajev je še vedno možno brez težav nedvoumno določiti.

Hujši pa so primeri popolnega preimenovanja naselij. Kot Sv. Lucija ob Soči v Most na Soči; kraj Sv. Lucija pa je še vedno zapisana v Timesovem atlasu svetovne zgodovine (CZ + DZS - 1989) na strani 85 kot arheološko najdišče poznohalstatske kulture. Le koliko ljudi, predvsem v tujini, ve, da je to sedaj Most na Soči? - Sv. Ano pod Ljubeljem, ki jo omenjata v svojih spominih tako Josip Vidmar kot Krleža, smo spremenili v Podljubelj. Sv. Antona v občini Koper smo spremenili v Pridvor; Svetega Jerneja nad Muto v Branih nad Muto, Sv. Križ pa v Beli Grič, drugje v Gaj, v Brnico, pa v Planino pod Golico in v Vipavski križ, Št. Vid v Podnanos - in še bi lahko naštevali.

Različnim preimenovanjem naselij, preje poimenovanih po svetnikih, je bilo blizu 200. Zanimivo je, da je bila večina teh preimenovanj izvedena v letih 1953-55, ko so v drugih državah realnega socializma s preimenovanjem naselij že prenehali. Težko je verjeti, da zgledi preimenovanj naselij v Sovjetski zvezi niso vplivali tudi na nekatere naše politike.

S perestrojko v Sovjetski zvezi in spremembami v drugih državah v nekaterih poročilih lahko zasledimo tudi zahteve po preimenovanju nekaterih naselij, v stara imena seveda. V članku A. Rupnika, na kartah je odklenkalo tudi Ždanovu (Delo 18.1.1989) zasledimo zahtevo prebivalcev, da se pristanišče Ždanov preimenuje v staro Marinpolj. K sreči pri nas ni bilo preimenovanj po politikih, temveč so uporabljali vsaj kolikor toliko sprejemljive geografske pojme - npr. Podnanos itd.

POSLEDICE UKINJANJA IN SPREMINJANJA IMEN NESELIJ

Imena naselij so kulturno zgodovinski spomeniki in jih je zato potrebno ohranjati pri življenju.

V večjih naseljih pomenijo stara imena ukinjenih ("potopljenih") naselij možnost za boljšo orientacijo v prostoru. Veliko krajanov manjših (ukinjenih) naselij je čustveno vezano na stari kraj, kar ni zanemarljivo pri reševanju nekaterih vprašanj krajevnega pomena - npr. samoprispevki in druge akcije.

Ukinjanje naselij otežuje najrazličnejše demografske raziskave, ki pa so prav v večjih mestih bistvenega pomena.

Ukinjanje in spreminjanje imen naselij pa otežuje praktično vse zgodovinske raziskave. Otežena je uporaba različnih arhivskih materialov in branje starejše literature, saj je težko ugotoviti, katere kraje je pesnik opeval ali pisatelj opisoval, če pa jih sedaj ni več na zemljevidih, ali bodo sedaj "kovaški mizarji ljubljanski in novogoriški drvarji"? Koliko ljudi ve, da je bil župnik svetokriški, ki ga omenja Levstik v 'Popotovanju od Litije do Čateža', doma na sedanji Gabrovki?

Na srečo je Zavod SR Slovenije za statistiko leta 1985 izdal (že četrto) izredno uporabno in koristno publikacijo "Seznam sprememb naselij v SR Sloveniji", s pristikom "preimenovanja, pristavki, združitve, razdružitve in razglasitve od leta 1948-1984". Vprašanje pa je, koliko ljudi za to publikacijo sploh ve - tiskana je bila le v nakladi 500 izvodov.

Namen prispevka seveda ni, da bi "rehabilitirali" ukinjena naselja in preimenovanim vrnili stara imena. Želja je le, da vsaj v bodoče ne bi ponavljali napak preteklosti. Zavedam se, da je vsaka sprememba imena naselja povezana s precejšnjimi materialnimi stroški tako za upravno oblast kot občana. Zato vsaj v bodoče preprečimo tudi te nepotrebne stroške. Moralna, zgodovinska in kulturna škoda pa je bila že storjena.

Tako kot je zapisal pisatelj Zidar, tudi sam lahko zapišem:

Danes tega kraja ni več ! Kraja, kjer sem doma - Guncelj ! Tako sem postal Ljubljančan.